

SLOVO ÚVODEM

Vážení čtenáři,

sedmdesát let není zase tak mnoho, což by vám potvrdili zejména geologové. V životě lidském to však již něco znamená. Prožívá-li takové jubileum někdo z vašich blízkých, bývá hezkým zvykem poblahopřát.

Věřte, či nevěřte, pan docent Vladimír Hanák v měsíci březnu tyto kulaté narozeniny slaví. A jelikož je to člověk s Národním parkem Podují i se Znojemskem velmi spjatý, musím se, spolu se svými spolupracovníky, přidat k té pěkné dlouhé řadě gratulantů. Je všeobecně známo, že předseda Rady NP Podují je znojemským rodákem. I když se Vladimír v průběhu svého života vzdálil ze Znojma, zůstal naším stálým pomocníkem, slušelo by se říci spíše dobrým patronem. Dlouholetý předseda Rady Národního parku Podují, dříve Poradního sboru CHKO Podují, již téměř dvě desítky let nezištně drží záštitu nad Podujím, které i díky jeho zásluze je chráněným územím. Pamatuji si velmi dobře na počátky existence CHKO Podují, kdy právě Vladimír spolu s Jaroslavem Krejčím položili základy novodobého výzkumu této „země nepoznané“. Hanák si dovedl při své náročné profesi univerzitního pedagoga a vědeckého pracovníka vždy najít čas na organizaci badatelských aktivit. Do Podují přivedl mnoho svých spolupracovníků a žáků, ale i kolegů z jiných odborných sfér. V polovině osmdesátých let stál u zrodu kolektivu externích odborníků, kteří provedli první ucelenou analýzu území publikovanou jako „oborový dokument“. Závěry této práce ostatně poprvé dovolily již tehdy formulovat předpoklad zvýšení stupně ochrany Podují, tedy vyhlásit zde národní park. Co vede našeho předního zoologa, že nezůstává suchým akademickým pracovníkem, ale že se věnuje „terénu“ a jeho iniciativy míří přímo do ochranné praxe? Na to odpovídá sám v našem rozhovoru na jiném místě.

Ohlédneme-li se zpět, je zřejmé, že pro Podují je Hanákova ochranná ruka nezastupitelná. Vladimíre, upřímně díky (nejenom) za ni! Přejeme Ti pevně zdraví a těšíme se na Tvé moudré vedení Rady Národního parku Podují.

Ing. Tomáš Rothrockl
ředitel Správy NP Podují

Rozhovor s jubilantem

Doc. RNDr. Vladimír Hanák, Csc. se narodil ve Znojmě 31.3.1931. Je naším významným zoologem, který svoji dráhu pedagoga a odborného pracovníka spojil s Přírodovědeckou fakultou Univerzity Karlovy v Praze. Jeho celoživotní vědecká práce věnovaná především fauně netopýrů je nepochybně evropského významu. Dvě desetiletí soustavně spolupracuje se Správou Chráněné krajinné oblasti Podují, resp. NP Podují. Dlouholetý předseda Rady NP Podují. Jeho blížící se jubileum (a nejen to) bylo důvodem k návštěvě předsedy Rady Národního parku Podují, se kterým jsem strávil milé posezení. A poněvadž bylo milé, bylo i dlouhé – náš rozhovor proto bude dokončen v příštím čísle.

Jaký je, Vladimíre, tvůj vztah ke Znojmě ?

Ve Znojmě jsem se narodil, i když jsem dětství prožil o kousek dál na Třebíčsku. Po válce jsem se na pár let do Znojma vrátil a od roku 1950 žiji v Praze. Znojmo považuji pořád za místo, kde jsem se nejen narodil a kde jsem se vlastně začal vzdělávat, ale i kde se začal ze mě stávat člověk profesionálně zaměřený na přírodu. Je ideální, když se člověk narodí v takovém místě, kde celé okolí i krajina

tě úplně nutí k tomu, aby ses o přírodu blíže zajímal, protože je to krajina naprosto senzační a jedinečná. Je to prostě taková škola celého toho přírodního dění a poznávání přírodního prostředí. Sotva někde jinde by člověk mohl v dětství, ale zejména v mládí, v těch gymnaziálních letech, kdy se nejvíc vstřebávají tyto poznatky, najít nějaké lepší prostředí než je u nás právě území Znojemska. Krajina na rozhraní dvou zvláštních oblastí je plná druhů, které jinde nejsou, takže člověk může poznávat i složitost do sebe zapadajících vztahů. Já si myslím, že Znojmsko ve mně vlastně utvářelo a upevnilo ten zájem o přírodu a přírodní vědy.

V mládí člověka intenzivně utváří okolní prostředí, především rodina a škola. Kdo tebe přivedl k tvým zájmům a podílel se na jejich rozvíjení?

Osobně si myslím, že v každém člověku jsou aspoň trochu geneticky dané vztahy k tomu, co ho bude víc zajímat. V našem rodě bylo dokonce více předků z obou stran, kteří byli třeba myslivci, či pytláci, jak to tenkrát bývalo (a pytlák to je člověk, který se eminentně zajímá o přírodu). Tyhle předky já v obou rodech mám. A samozřejmě nejdřív se člověk o tyhle věci začne zajímat v dět-

ství, které jsem prožil na vesnici na Třebíčsku. To je kraj docela zajímavý, není tak pestrý a to je možná pro dětství důležitější. Tam jsem poznal řadu lidí, kteří byli znalci přírody, jako byl jeden z mých strýců, který se zajímal o všechno a znal o přírodě leccos. Pak tam byl učitel, který mne sice přímo neučil, ale který v mé vesnici bydlel, měl přírodovědné sbírky a na tu dobu byl dobrý

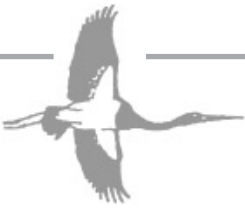
pokračování na straně 2

Vladimír Hanák při výzkumu na Ledových slujích ...

Obsah:

Slovo úvodem ...	1	Příroda a kultura	4 - 5
Povídali jsme si s ...	1	Žije v Podují	5
Péče o lesy v prvním čtvrtletí 2001	3	Pro naše návštěvníky	6
Setkání s živnostníky	3	Chráněná území ČR	7
Společně ...	4	Připravili jsme pro vás ...	8

dokončení ze strany 1

znalec. Vysloveně to byla postava, která nás -několik kluků - přivedla k přírodě a ty jeho sbírky byly pro nás poklady. Když jsem přišel zpět do Znojma, tak tam zrovna v tu poválečnou dobu nebyl takový člověk, který by mě nějakým způsobem stimuloval. Ani dokonce profesori přírodopisu neměli přímý vztah k oblasti, i když jinak to byli výborní pedagogové, ale v té době jsem už měl k dispozici literaturu. Když jsem přišel do Znojma, tak už jsem měl vyhraněný zájem o přírodní vědy a i v tom poválečném zmatku se zde přece jenom našly možnosti uplatnění. Byla založena přírodovědecká sekce při Okresní osvětové radě a tam se nás sešlo několik lidí a už jsme od těch prvních let začali něco konkrétního na Znojensku dělat. Byly to strašně zajímavé akce pro takhle celkem mladého kluka. Měli jsme například možnost vytrfít, přeurčit a upravit sbírky na Bítově, které byly pro nás zajímavé a spoustu věcí jsme se tam naučili. Ve Znojmě byl tehdy okresním konzervátorem ochrany přírody nějaký pan rada Blatný, což byla svérázná znojenská osobnost. Nás strašně podporoval, využíval všech našich aktivit a poznatků. Stali jsme se v podstatě takovou skupinkou, která Znojensko po válce znovu poznávala a už tam i konkrétně něco dělala. Faunistický a botanický výzkum

... a při sčítání dropů u Božic

jsme si dělali sami v rámci tohoto spolku, zejména na zmíněném Bítově. Vlastně celých těch pět let, než jsem šel na vysokou školu, tak jsem měl spoustu odborných aktivit a pořád jsem se vzdělával v různých oborech. Myslím si, že jsme za tu dobu i něco udělali. Z tohoto období byly i publikace jak botanické tak zoologické. Díky i takto získaným znalostem jsme se dostali na vysokou školu, jak já, tak i kolega Komárek, dnes profesor botaniky

v Českých Budějovicích, a ještě celá řada dalších. Třeba i později známý televizní režisér Mírek Vrška, můj spolužák, patřil do našeho kroužku a svůj přijímací rozhovor na AMU doložil scénářem „Racek hospodář“ podle našich zkušeností z Jaroslavického rybníka.

Jak tehdy fungovaly takové instituce jako muzeum a jaký byl váš vztah k nim ?

Pro znojenské muzeum jsme pracovali a naše vztahy byly velmi dobré. Třídili jsme soustředěně rozličné staré sbírky, například vycpaniny, entomologické preparáty, různé knihy a vše jsme přenášeli do muzea. Ačkoliv znojenské muzeum tehdy nemělo přírodovědeckou tradici, byla zde hlavně archeologie, národopis, historie, pracovníci, kteří to vedli, nás v naší činnosti podporovali. Myslím si, že jsme zachovali spoustu cenné literatury i sbírek, které tam zůstaly po Němcích a které by se jinak zničily.

A co léta vysokoškolských studií v Praze ?

V roce 1950 jsem odešel na vysokou školu a tam jsem se dostal do skupiny mladých lidí, která mě, abych tak řekl, plně pohltila. Měli jsme zde dost zásadních aktivit, v podstatě jsme byli v hlavním „přírodovědeckém podniku“, který tehdy u nás existoval. Ale stejně jsme na Znojensko dbali. Moji kolegové, jakmile zjistili, že přicházím z tak zajímavé krajiny, se hned v prvním roce uvolili, že uděláme ročníkovou výzkumnou expedici právě na Znojensko. A to se událo v roce 1951 právě na hradě Bítově. Byla to nádherně zorganizovaná akce dotovaná okresem, ale i městem a ještě jinými organizacemi. My jsme tam asi měsíc pracovali, byla to skupina asi patnácti různých zoologů, která to tam vedla dokonce společně s profesory a žáky našeho znojenského gymnázia. Leccos se tam udělalo, potom byla publikována celá práce, která byla rozmnožena na cyklostylu. Bohužel jsem ji už teď nenašel, ale někde ve Znojmě bude. Samozřejmě jsem byl ve styku se špičkami zoologie a můj kolega Komárek s botaniky. Najednou se Znojensko dostávalo do povědomí centra. Převáželi jsme zajímavý materiál a poznatky i do Národního muzea a o Znojensko byl už zájem i v Praze. Přijel sem i profesor Roubal, což byl významný entomolog, docent Štěpánek z Národního muzea, profesor Dyk z Brna, těch aktivit a rozmanitých vztahů už potom bylo hodně.

Když už jsi působil jako zaměstnanec, nikoliv jako student, byl tvůj vztah ke Znojensku stále permanentní pokud jde o odborné aktivity? Neboli, co se dělo v 50. a 60. letech ?

V 50. a 60. letech, si myslím, že se trochu ten vztah ke Znojmu ztratil, protože i rodina se vlastně vystěhovala vzhledem k politické situaci ze Znojma. Já jsem se tam vrátil jen tak náhodně. Tenkrát jsme byli zaměřeni na Slovensko a později na Balkán i na střední Asii. Chovali jsme se podobně jako zoolo-

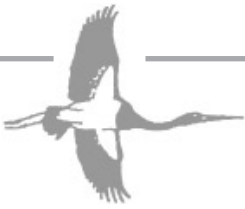
gové za první republiky. Tyhle atraktivní příležitosti a možnosti, to byla pro nás prioritní a na Znojensko jsme trochu zapomínali. Až do doby, než se vyhlásila Chráněná krajinná oblast Podyjí, kterou vedl ing. Krejčí, který nás zase trochu přitáhl k práci na Znojensku. Ale to platilo nejen o nás o rodácích, ale i o lidech třeba kolem brněnské univerzity, která se předtím minimálně zajímala o situaci na Znojensku. I když jeden z rodáků -Vojtek - který pocházel z Hradiště, ten tam našel v době svého studia a po studiu všelijaké zajímavé korýše. Ono se zde něco dělalo, ale já jsem s tím tak spojen nebyl, stejně tak kolega Komárek, který pracoval v Akademii věd.

Zmiňuješ dobu, kdy se formovala Chráněná krajinná oblast Podyjí. Já jsem zde tehdy v té době taky začínal a pamatuji si na to, jak se Jaroslav Krejčí snažil oslovit všechny lidi z odborných sfér, kteří měli vztah k Podyjí nebo ke Znojensku. Takže dá se říct, že doba, kdy ses navrátil k trvalé práci na Znojensku je spojena se vznikem CHKO Podyjí?

Zcela určitě. Já si myslím, že ta iniciativa vyšla od Krejčího. Tehdy jsme se poznali a on mě pozval na jedno z těch prvních zasedání Poradního sboru CHKO Podyjí. Zase jsem se dostal do důvěrně známé oblasti, do vlastního kraje. Tuto oblast jsem dobře znal a znovu jsem si uvědomil jak je zajímavá. To už jsem měl zkušenosti abych řekl celoevropské i širší a teprve jsem si uvědomil jak je potřeba se dívat nejen do té Evropy, ale že jsou neprozkoumaná území i u nás. Chtěli jsme něco dělat proto, aby se chráněná oblast nějak zviditelnila, aby se ukázalo, že má svůj přírodovědný význam. Od té doby jsme tam začali pracovat dost intenzivně. A to už nejen já, ale i celá skupina mých kolegů. Já si uvědomuji, že v polovině 80. let se trošičku zformovala, dá-li se to tak vůbec říct, Správa CHKO a její práce. Tehdy se dala do pohybu spolupráce s externisty, začalo se bádát po řadě desetiletí v území, které bylo pořád hraničním pásmem. V této době se vytvořil pracovní tým, který zpracoval tzv. oborový dokument, což byla taková první hlubší nejen přírodovědecká analýza toho území. Tehdy vlastně poprvé tato skupina odborníků formulovala názor, že Podyjí, tehdy CHKO, by mohlo být národním parkem, neboli, že toto území má na to, aby přestoupilo do vyšší kategorie. My jsme znali přírodovědnou hodnotu území a dali jsme ochránářům podklady pro jejich aktivity. Základní faunistický výzkum už byl v té započat, i když to hlavní, co se našlo v těch dalších 10-ti letech, to bylo mnohem významnější, než to, co jsme zaznamenali na začátku. Po zřízení parku, potom začal ten pravý výzkum, který prokázal to, co jsme spíš tušili, nebo předpokládali.

-tor-

Pokračování v příštím čísle

Péče o lesy v prvním čtvrtletí roku 2001

Dle projektové dokumentace pro rok 2001 je plánováno k těžbě cca 9 tis. m³ dříví, což je o cca 2 tis. m³ méně než v předchozích letech. Prvním důvodem je postupné dokončování větších obnovních zásahů z let 1999-2000, které přiblížily vybrané lesní porosty přírodě blízkému stavu a nyní již některé z nich budou ponechány samovolnému vývoji. Tím dochází k naplnění základních principů ochrany území a také dlouhodobé strategie péče

rovat cílové dřeviny a odstraňovat stanovištně nepůvodní druhy. Pracnost zásahů je velmi vysoká avšak, objem vytěženého dříví je malý.

V prvním čtvrtletí budou tradičně prováděny obnovní (mýtní) těžby, které mají prioritu v mimovegetačním období (minimalizuje se poškození půdního povrchu a přirozeného zmlazení). Z tohoto důvodu bude opět v některých lokalitách kumulována přítomnost osob i techniky (těžební

v porostech ponechány, včetně skupin přirozeného zmlazení. Nedojde tím ke vzniku plošně rozsáhlých holin a současně nebudou okraje jednotlivých sečí rovné, nýbrž členité a celý porost tak bude směřovat k diferencovanějšímu a tedy stabilnějšímu společenstvu.

Další významný zásah je prováděn v okolí bezejmenné kóty 498 m n. m. východně od Ledových slují. Zde je odtěžován cca 110 let starý pruh modřínu, který je podrostlý výškově velmi rozrůzněnou směsí lípy, javorů, habru a dalších dřevin. Opět zde dojde ke vzniku pouze malých plošek, které budou zalesněny chybějícím bukem. Tím bude též ukončena současná etapa rozsáhlejších těžeb ve zmíněné lokalitě.

Na plošině jihovýchodně od Mašovic na pravém břehu Mločího potoka (mimo značené turistické cesty) probíhá další etapa přiblížení porostů přírodnímu stavu odclonením hlavní etáže dubu a borovice nad ploškami s nadějným přirozeným zmlazením dubu s příměsí např. břeku či hrušně. Obnovní prvky jsou plošně velmi rozdílné, jejich okraje členité a na části plochy se jedná již o výběr jednotlivých stromů, takže postupně mizí šablonovitě uspořádání lesa, na které jsme doposud byli zvyklí.

Další těžby, které budou v prvním čtvrtletí prováděny, nejsou již tak rozsáhlé a neměly by narušovat plánované výlety našich návštěvníků. Každopádně jsou ve všech případech přístupové cesty označeny zřetelnými tabulkami s upozorněním na zákaz vstupu do ohroženého prostoru.

-vrt-

Zásah v porostech národního parku

o les v NP (o rozšíření bezzásahového území budou čtenáři informováni zvláštním článkem během roku). Druhým důvodem je velké množství výchovných zásahů v předmýtních porostech (214 ha v porostech do 40 let a 185 ha v porostech nad 40 let). Jedná se často o složité zásahy ve směsích několika dřevin s cílem dosažení výškové i tloušťkové diferenciaci těchto porostů. Současně je nutno prefe-

skupiny, přibližovací traktory, odvozní soupravy).

Nejvíce se tato opatření dotknou oblasti v okolí letohrádku (Lusthausu) mezi obcí Lesná a Větrníkem (žlutě značená turistická cesta). Zde je postupně obnovován komplex starých mýtních porostů s dominancí borovice a modřínu a příměsí smrku, dubu, habru a lípy. Veškeré výstavky listnatých dřevin budou

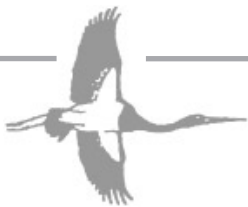
Setkání se spolupracujícími živnostníky

Na sklonku roku uspořádala Správa NP Podyjí na Návštěvnickém středisku v Čížově pracovní setkání se všemi stálými spolupracovníky, kteří provádějí v NP Podyjí smluvně práce v rámci péče o les i nelesní plochy. Setkání se zúčastnili i všichni pracovníci sekce péče o les Správy NP Podyjí. Ředitel Rothrockl poděkoval přítomným za jejich kvalitní a kvalifikovanou práci pro národní park. Náměstek Vrška a vedoucí LS Pořízka po zhodnocení roku 2000 nastínili úkoly očekávané v nastávajícím období nového roku. Srdečnou a neformální atmosféru setkání dokládá i „rodinná fotografie“ účastníků.

-tor-

Účastníci setkání v Čížově

Dílo Romana Havelky v Praze

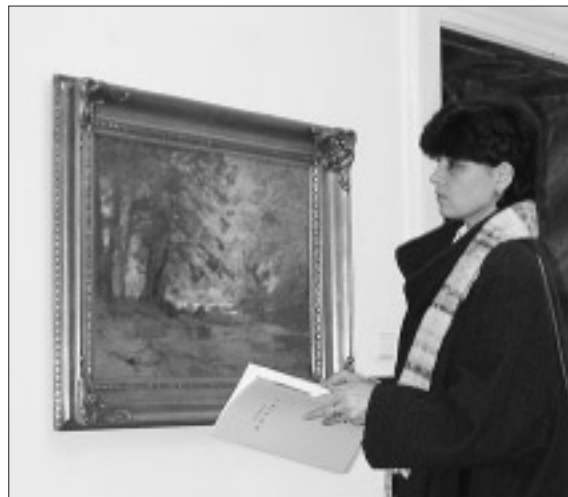
Vloni jsme si v Podýjském listí tohoto umělce krátce připomněli při příležitosti padesáti let, které uplynuly od jeho smrti. Toto výročí též zaznamenala Oblastní galerie Vysočiny v Jihlavě, která v r. 2000 uspořádala vynikající soubornou výstavu díla Romana Havelky (1877 - 1950). Umělcova díla zapůjčilo přes deset muzeí, galerií i soukromých osob z celé republiky. Nutno poznamenat, že se jednalo o výběr citlivý a vskutku reprezentativní, který byl průřezem Havelkovy tvorby. Výstava byla prezentována v létě v domovské Jihlavě, na podzim v Hodoníně a v závěru roku osvěžila kulturní dění vánočně naladěné Prahy. Smíchovská galerie Portheimka se stala v prosinci důstojným velvyslanectvím Podýjí, které se zde představilo v mnoha barvách různých ročních období v charakteristickém Havelkově rukopisu.

Zdařilá akce zazněla jakoby dovětek velkolepé výstavy klasika naší krajino-malby Julia Mařáka a jeho žáků, která se konala počátkem roku v Jízdárně Praž-

ského hradu. Podýjí má nepochybně i svůj kulturní rozměr a Havelkovo takto zdařile uvedené výtvarné dílo toto jen podtrhuje.
-tor-

Busta malíře

Ze smíchovské galerie Portheimka

SPOLEČNĚ Česko-rakouská komise zasedala

V zájmu konkrétního naplňování deklarace o spolupráci při ochraně národních parků Podýjí a Thayatal, kterou podepsali v r. 1999 ministři životního prostředí obou zemí, se sešli 11. prosince loňského roku ve Znojmě zástupci resortů. Českou delegaci vedl nový ředitel odboru ochrany přírody MŽP Ing. Pařízek, rakouskou dipl.ing. Wurzian, šéf odboru Úřadu vlády Dolního Rakouska. Předmětem schůzky bylo zhodnocení dosavadní spolupráce obou správ, koordinace přípravy plánů péče o národní parky a vytvoření podmínek pro práci stálé meziresortní komise, která bude zodpovědná za koordinaci dvojstranné spolupráce. Další schůzka je plánována na konec března.
-tor-

Účastníci česko - rakouské pracovní komise

Česká krajina od uklizenosti k vyklizenosti a zpustnutí

Titulek našeho článku jsem si vypůjčil od exministra životního prostředí pana Ivana Dejmalu (omlouvám se, bez jeho dovolení). Uvádí jím totiž svůj text doprovodné skládačky k výstavě obrazů a fotografií „Tvář naší země - krajina domova“, která byla zahájena 25.ledna 2001 v Tereziánském křídle Pražského hradu. Profesor Erazim Kohák se na vernisáži zamyslel nad pohledem moderního člověka na krajinu. Správně nepřímou vyzval k opuštění našich „hlučných páchnoucích pouzder“, ze kterých nemáme šanci vůbec poznat a vnímat obsah slova krajina a vydat se „chůzí loudavou prašnou polní cestou“.

Výstava předznamenává na konec února připravovanou stejnojmennou konferenci o krajině, která se bude konat pod záštitou prezidenta republiky Václava Havla. Obrazy a fotografie mapující poslední dvě století vývoje české a moravské krajiny vybrali kurátoři výstavy Jiří T.Kotalík a Jaroslav Bárta s ohledem na nosné téma - krajina s proměnou způsobenou lidským dotekem. Architekt Emil Zavadil realizoval vzhledem k daným prostorám účelnou a nápaditou instalaci, která dává vyniknout téměř chronologickému výběru děl našich mistrů. Zastoupeny

jsou mimo jiné ukázky tvorby malířů Julia Mařáka, Antonína Chittussiho, Antonína Slavíčka, Václava Špály, Rudolfa Kremličky, Josefa Váchala, Josefa Lady, Jana

Zrzavého, ale i současných umělců Ivana Ouhela, či Františka Hodonského. Z fotografií nechybí Josef Sudek, Jaromír Funke, František Drtikol i dnešní krajináři Jan Reich, Jan Ságl, Karel Kuklík. Potěšující je i zastoupení děl Miroslava Prokápka včetně jeho krajin Podýjí.

Nezbývá než doporučit návštěvu zmí-

něné výstavy, která potrvá do 11. března (otevřeno denně kromě pondělí od 10 do 18 hodin). Pořadatelé jsou Správa Pražského hradu, Česká komora architektů a Společnost pro trvale udržitelný život. Jejich aktivita je nepochybně počinem, který jednak oslavuje krásu naší krajiny a zároveň nekompromisně varuje před kořistnictvím nás lidí.

-tor-

Podyjí v Muzeu Vysočiny

Od 16.ledna 2001 hostila budova Muzea Vysočiny na Masarykově náměstí v Jihlavě výstavu „Podyjí našima očima“. Jednalo se o soubor fotografií, výtvarných děl a dalších zajímavých předmětů, jejichž autory nebo sběrateli jsou pracovníci Správy Národního parku Podyjí. Tuto výstavu již obyvatelé Znojemska měli možnost vidět v Jihomoravském muzeu ve Znojmě od října 1999 do března 2000.

Výstava byla první z celé řady akcí, které se uskutečnily právě v roce 10.výročí založení Národního parku Podyjí. Jejím hostitelem byla Jihlava jako sídlo nového regionu a zejména jako přirozené centrum Vysočiny, která svým okrajem vybíhá právě až do Podyjí, až na okraj znojemských vřesovišť. Soustavná dokumentace přírodních hodnot, jejich prezentace, stejně jako spolupráce s dalšími složkami ochrany přírody má pak navíc v Muzeu Vysočiny dlouholetou tradici a výborné výsledky.

-kk-

Z vernisáže výstavy

ŽIJE V PODYJÍ

Orel mořský (*Haliaeetus albicilla*)

Svět zvířat fascinoval člověka už odpradávná. Živočichové pro něj nebyli jen zdrojem obživy, avšak také inspirací v umění, v literatuře a stali se i neodmyslitelnou součástí mnoha domácností. A nejen to. Některé dokonce uctíval jako svá božstva, stavěl jim svatyně a proléval pro ně i krev lidských obětí. Od dob gotiky se můžeme s důkazy úcty a obdivu k některým zvířatům setkat v podobě

Co se týče prostředí orla mořského, je jeho druhový název trochu zavádějící, neboť se kromě mořského pobřeží vyskytuje i ve vnitrozemí v okolí větších řek, jezer a v rybníčních oblastech obklopených lesy. Hnízdí v Grónsku, na Islandu, ve Skandinávii a dále na východ až po Kamčatku, Kurily a Sachalin. V posledních dvou desetiletích po více jak 150 letech, kdy u nás jen pravidelně zimoval,

erbů a legend, které se ke vzniku těchto rodových znaků vážou. Na erbovních znameních tak nacházíme například zbra, krkavce, vlka, berana, husu, kohouta, avšak pravděpodobně nejčastěji se v rodových znacích šlechticů vyskytují dvě z nich, a to lev a orlice, která jsou nám nepochybně známá ze státního znaku naší republiky. Moravu zde podobně jako Slezsko symbolizuje orlice, a proto bude jistě zajímavé podívat se za orly NP Podyjí, který je jednou z nejzachovalejších přírodních oblastí České republiky.

V zimním období lze v Podyjí v blízkosti řeky spatřit orla mořského (*Haliaeetus albicilla*), největšího zástupce našich orlů, jehož rozpětí křídel se pohybuje okolo 2,5 m. Za letu jej lze poznat podle jeho stejnoměrně širokých křídel zakončených prstovitě roztaženými ručními letkami a bílého klínovitého ocasu. Kromě ocasu a světlejší hlavy je starší pták zbarven tmavohnědě. Tento dravec vytrvale krouživá a při kroužení v blízkosti hnízdiště se ozývá opakovaným „kli kli kli“ a méně výrazným „ka ka ka“. Za svou kořistí se často spouští na vodní hladinu. Jeho jídelníček tvoří především zesláblé nebo uhynulé ryby, vodní ptáci a savci. Ostatní živočichové se v potravě tohoto orla vyskytnou jen ojedinelé.

zahníždil opět na území České republiky v oblasti Třeboňska, Českolipska a v blízkosti Pálavy pod Novomlýnskými nádržemi, odkud zalétá i do Podyjí. Svá hnízda si v našich podmínkách staví v korunách stromů, v blízkosti moře také na skalách. Snubní lety probíhají už od ledna a od počátku března se v hnízdě mohou objevit až tři vejce. Mláďata z hnízda vylétují v červenci a pohlavní dospělosti dosahují ve stáří pěti let.

Na zvýšení stavu počtu tohoto dravce u nás a jeho zahníždění mají nepochybně největší podíl ochránci přírody. Se zákazem používání DDT v zemědělství, se zvýšenou péčí o dostatek potravy pro zimující orly zajištěný příkrmováním a také s vypouštěním tohoto druhu z chovu do volné přírody, byl od počátku 80. let zaznamenáván jejich stále častější výskyt a hnízdění. Nadále však patří tento nádherný pták do kategorie kriticky ohrožených druhů.

Kromě orla mořského byly na území parku vzácně pozorovány ještě tři druhy orlů - orlovec říční, který našim územím pouze protahuje, orl královský a orlík krátkoprstý. Dále se uvažuje o možnosti výskytu orla nejmenšího. Podobně jako orl mořský patří i tyto dravci k ohroženým a chráněným druhům živočichů.

Návštěvnické středisko Čížov

Snahou správy každého národního parku a v poslední době i nutnou samozřejmostí je provozovat na svém území zařízení, ve kterém se (nejlépe ještě před odchodem do terénu) návštěvníci zastaví

pevnůstek (tzv. "řopíků") v širším okolí, které byly součástí pohraničního opevnění předválečné Československé republiky. Určitá podobost s těmito pevnůstkami je zjevná i při pohledu na 2 beto-

úcelu slouží návštěvnické středisko od roku 1997, i když jeho vnitřní vybavení i některé venkovní úpravy nejsou ještě definitivní. Jádrem střediska je malá výstavní místnost v 1. patře budovy, kde se návštěvník díky 5 mimořádně zdařilým velkoplošným fotografiím „začne těšit do přírody“. Ve vedlejší informační kanceláři pak může obdržet základní i podrobnější informace o území národního parku, o lokalitách doporučených k návštěvě, ale i informace obecné (jízdní řády, možnosti ubytování, otvírací doby hradů a zámků, další zajímavosti na cestě apod.). V kanceláři je dále možnost zakoupení pohlednic, map, knih či jiných informačních materiálů, s vazbou k Podyjí, v malé přednáškové místnosti v suterénu budovy pak možnost shlédnutí videosnímku o Národním parku Podyjí či jiného titulu ochrany přírody.

Náhodní kolemjdoucí a turisté jsou nejčastějšími návštěvníky tohoto zařízení. Pro zájemce na základě domluvy je zde možno připravit i program speciální (promítání, přednášku, soutěž pro děti apod.). Nabídky tohoto druhu jsou ze strany Správy NP Podyjí činěny zejména základním školám v bezprostředním okolí.

Z hlediska turistického je poloha návštěvnického střediska asi ideální. Čížov na hlavní turistické i cykloturistické trase napříč národním parkem, navíc s odbočkou k velmi frekventovanému sezónnímu hraničnímu přechodu do rakouského Hardeggu, navštíví od Velikonoc do konce prázdnin velké množství návštěvníků. Ti si také často najdou cestu i do budovy střediska, což se projevuje stále více ve zvýšené návštěvnosti tohoto zařízení (1998 – 2 tis. návštěvníků, 1999 – 6 tis. 2000 – téměř 10 tis. návštěvníků). Z tohoto počtu je vždy necelých 10 % cizinců, z drtivé většiny ze sousedního Rakouska.

Návštěvnické středisko je zařízením sezónním. Stejně jako v roce 2000 i letos se jeho dveře pro veřejnost otevrou první dubnový víkend. V dubnu, květnu, září a říjnu bude otevřeno pouze o sobotách, nedělích a svátcích od 9 do 17 hodin, v červnu, červenci a srpnu denně (navíc o prázdninách až do 19 hodin).

-kk-

Výzdoba dětského koutku v expozici střediska od paní Jitky Němečkové

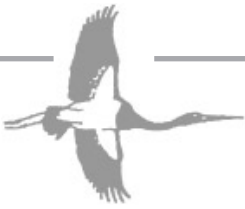
a obdrží základní informace o chráněném území. Větší národní parky provozují těchto zařízení několik, v Podyjí nalezneme jen jedno – čížovské.

Budovu při průchodu obcí nelze přehlédnout, nachází se na samotném jejím konci po pravé straně cesty směrem na Hardegg, středisko je jediným dvoupodlažním domem v obci, vyčnívajícím nad ostatní, vesměs přízemní domky Čížova. Že se jedná o budovu, která původně sloužila ochraně státních hranic, nemůže být pochyb. Bývalá stanice finanční stráže byla postavena v letech 1937 - 38 tehdejší Finanční správou Zemského finančního ředitelství v Brně, do stejného období je datován i vznik celnice u hraniční lávky na Dyji naproti městečku Hardegg a stavba celé řady pěchotních

nové, zaoblené přístavky na protilehlých rozích budovy, které byly vybavené střílnami a mohly s úspěchem sloužit obraně samotné budovy finanční stráže.

Během okupace byla budova zabrána pro účely Svazu německých dívek, po válce ještě chvíli sloužila finanční stráž. V letech 1951-64 zde byla umístěna kasárna vojsk pohraniční stráže. V 70. a 80. letech zde výrobní družstvo Dřevotvar Znojmo vyrábělo matrace. Poměrně časté a překotné vlastnické peripetie zatím skončily rokem 1993, kdy Správa Národního parku Podyjí odkoupila dům od Zemědělského družstva Horní Břečkov pro účely zřízení informačního střediska pro návštěvníky národního parku.

Rekonstrukce tehdy velmi zanedbaného domu trvala déle jak 4 roky a svému

Chráněná krajinná oblast Bílé Karpaty

Další chráněnou krajinnou oblastí na moravsko – slovenském pomezí jsou Bílé Karpaty. Oblast byla vyhlášena v roce 1980 na ploše 715 km² k ochraně horských a pahorkatinných poloh velmi malebného

nejen, že částečně ustoupily rozsáhlým plochám luk a pastvin, ale v průběhu století byly často nahrazeny nepůvodními smrčičkami.

Bělokarpatské květnaté louky s nád-

naší rostlinné říše. Řada z nich zde dosahuje hranice svého rozšíření nebo je zde doložen jediný výskyt na našem území. V této souvislosti je třeba zmínit zejména rozrazil latnatý, kýchavici černou, mochnu drobnokvětou, plevnatec kalichový, razilku smrdutou, ostřici bílou, pastarček dlouholistý moravský a všivec statný. Severní či západní hranici svého rozšíření dosáhli v Bílých Karpatech i někteří zástupci živočišné říše – perletovec dvouřadý, lišaj dubový, modranka karpatská či střevlík zlatolesklý Escherův. Zcela logické jsou i občasné pobyty velkých šelem (medvěd hnědý, rys ostrovid), přecházejících sem z území Slovenska. Stejně jako v Podýjí se zde na několika lokalitách vyskytuje i užovka stromová.

Z Bílých karpát

pohraničního pohoří, také na území Slovenské republiky jsou Biele Karpaty chráněny ve stejné kategorii. Území je od roku 1996 současně zařazeno i do sítě biosférických rezervací UNESCO.

Stejně jako Beskydy jsou i Bílé Karpaty součástí vnějšího karpatského horského oblouku. Proto jsou tvořeny horninami karpatského flyše, nepravidelně střídajícími se partiemi starotřetihorních sedimentárních hornin (zejména pískovců a jílovců s polohami vápnicových slínů až vápenců). Pohoří nemá hlavní souvislý horský hřeben, ten je několikrát přerušen poměrně hlubokými údolími, která pohoří rozdělují na několik samostatných horských skupin. Údolí jsou protékána poměrně krátkými vodními toky, které zpravidla pramení na české straně a odvodňují většinu území na stranu slovenskou do povodí Váhu. Nejvyšším vrcholem Bílých Karpát je Velká Javořina (970 m n.m.), do daleka viditelná dominanta s televizním vysílačem, známá i jako místo novodobých česko – slovenských srazů. Přestože pohoří patří v rámci karpatské soustavy jednoznačně k těm nižším, setkáme se zde na malých vzdálenostech s velkými převýšeními.

Bílé Karpaty jsou relativně méně zalesněnou chráněnou krajinnou oblastí. Les pokrývá přibližně 45 % plochy CHKO, nicméně většina porostů si zachovala přirozenou dřevinnou skladbu. Platí to zejména o doubravách a dubohabřinách v nejnižších partiích pohoří, zatímco původní bukojedlové porosty v partiích vyšších

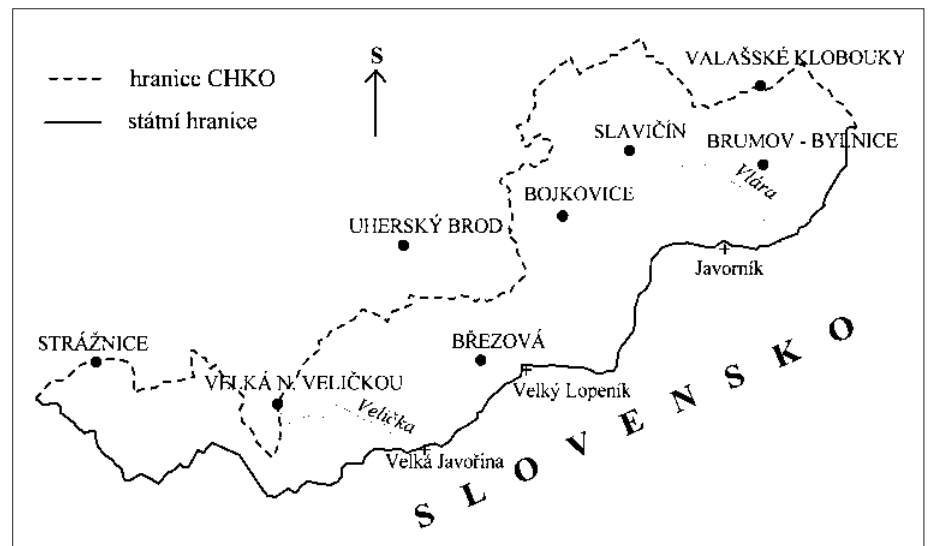
hernými soliterními dřevinami (zejména velmi starými duby) jsou unikátním přírodním prvkem, který z hlediska estetiky krajiny i druhové bohatosti nemá v České republice obdoby. Mimořádná biodiverzita je dána prolínáním karpatské horské, panonské a západoevropské flóry, výsledkem jsou stanoviště hostící největší množství orchidejí na našem území. Právě na relativně malé ploše Bílých Karpát se vyskytuje přibližně polovina druhů vstavačovitých, nalezených v České republice. Z nejvýznamnějších je nutno jmenovat zejména tořič čmelákovitý, rudohlávek jehlancovitý, vstavač trojzubý, vstavač osmahlý, vstavač vojenský, vstavač obecný a prstnatec bezový.

Kromě orchidejí jsou bělokarpatské louky bohaté i na další vzácné zástupce

Nejcennější lokality, zejména luční porosty jsou chráněny v síti maloplošných chráněných území. Těch je na území oblasti více jak 50, nutno jmenovat alespoň 5 národních přírodních rezervací, které v hierarchii stojí nejvýše. Lokality Čertoryje, Jazevčí, Porážky a Zahrady pod Hájem v jihozápadní části CHKO jsou reprezentativními ukázkami bělokarpatských orchidejových luk, Národní přírodní rezervace Javořina v centrální části pohoří představuje zbytek vrcholového bukového pralesa.

Bílé Karpaty jsou ve srovnání se sousedními Beskydami koutem, který je turistikou a cestovním ruchem poměrně opomíjený. Nic to však nemění na tom, že se jedná o kout velmi malebný a pro milovníky přírodních krás a klidu asi ideální.

-kk-

Exkurze pro veřejnost v roce 2001?

Bylo sobotní dopoledne 15. dubna 2000. Do Podyjí zavítalo konečně jaro. Podle odpoldních teplot, dosahujících 25°C, by se dokonce dalo říci, že do Podyjí vtrhlo rovnou bez předchozího varování i léto. Parkoviště na kraji Čížova se již před devátou hodinou ranní zaplňovalo auty a okolo poledne již téměř praskalo ve švech. Na devátou byl před Návštěvníckým střediskem Správy NP Podyjí naplánován sraz na jednu z prvních vycházek pro veřejnost, pořádaných správou, tentokrát na území nového národního parku na rakouském břehu Dyje. Pořadatelům akce přibývaly každým okamžikem na čele vrásky, neboť většina příchozích se zastavovala před budovou a účast na vycházce se začala blížit číslu, které již neodpovídá pojmu odborná exkurze pro veřejnost, ale spíše začíná připomínat pojem hromadná turistická či sportovní akce. A na pořádání takové akce musí i Správa Národního parku vlastnit výjimku ze zákona č.114/92 o ochraně přírody a krajiny, udělovanou Ministerstvem životního prostředí ČR.

Obavy pořadatelů se naštěstí tehdy nevyplnily. Hrozný lidí přivedlo do Čížova opravdu nádherné jarní počasí, první den znovu otevřeného hraničního přechodu Čížov - Hardegg a chuť lidí podívat se po

... a na Netopýří noc (srpen 2000)

zimě zase trochu do přírody. Počet účastníků oficiální exkurze do NP Thayatal se tehdy ustálil na „pouhých“ 48 a tudíž většina lidí ještě slyšela, co jim vedoucí exkurze chtěl sdělit.

Vzpomínka na exkurzi po předválečných opevněních (červenec 2000) ...

Exkurze a vycházky s odborným doprovodem pro veřejnost budou v Podyjí v roce 2001 pořádány již třetím rokem. Po nesmělých začátcích v roce 1999, kdy na některých akcích se sešli účastníci snadno spočitatelní na prstech jedné ruky (byla dokonce zaznamenána vycházka, kdy 2 zaměstnanci parku provádějí 1 účastníci a jejího psa), byla sezóna 2000 ve znamení značného zájmu veřejnosti o tyto akce. Vycházky, které byly pořádány od dubna do října vždy dvě do měsíce (téměř výhradně v sobotu), navštěvovalo v průměru okolo 25 lidí, zcela běžné byly i „čtyřicetihlavé“ návštěvy. Docházelo občas k téměř absurdním situacím: pořadatelka jarní ornitologické exkurze s názvem „Vítání ptačích zpěvů“ si byla jasně vědoma toho, že na exkurzi, svolanou na 5.hodinu ranní přijde pouze několik nespavců; místo toho se dočkala 46 účastníků. Vedoucí lesnické exkurze přišel v jiném termínu v hustém dešti se přesvědčit na místo srazu, že dnes nepřijde opravdu vůbec nikdo, aby pak brouzдал po lese spolu s 19 účastníky více jak 4 hodiny. Zcela mimořádné, co se týče návštěvnosti, byly pak exkurze po předválečných opevněních na Čížovsku a tzv. Netopýří noc na Novém Hrádku, obou těchto akcí se zúčastnilo více jak 80 lidí.

Zájem samozřejmě těší, ale co dále?

Exkurze pro veřejnost jsou vypsány již v zimě na celou letní sezónu a jen těžko se dá předpokládat účast. Rozhodujícím, ale ne jediným faktorem je samozřejmě počasí. Pokud přeje, nezbyvá lektorovi, než dát se na modlení, aby

účastníků nebylo příliš, neboť pro jednoho člověka pracovat v terénu se skupinou více jak 20 lidí, přestává být únosné. Správa NP Podyjí samozřejmě nechce v roce 2001 nijak radikálně měnit program relativně úspěšných akcí, nicméně je dost možné, že praxe pro rok 2001 bude jiná. Uvažujeme o více lektorech a rozdělení výpravy na skupiny s diferencovaným programem, či o omezeném počtu účastníků a nutných předchozích přihláškách na vybrané akce. Na rozdíl od rakouských kolegů však pro příští rok neuvažujeme o vybírání vstupného.

Typů pro rok 2001 existuje spousta. Základem programů pro veřejnost bude samozřejmě příroda národního parku, nebudou však chybět i osvědčená historická témata. Zopakována bude autobusová exkurze do zvláště chráněných území mimo národní park (tentokrát do jiné části znojemského okresu), inspirovat se možná budeme i některými nápady rakouských kolegů. Definitivní podoba programu exkurzí pro veřejnost pro rok 2001 by měla být hotova do konce března. Zájemci o dění v národním parku budou informováni prostřednictvím sdělovacích prostředků, plakátů, informačních vitrín v obcích ochranného pásma národního parku a samozřejmě i na stránkách dalších čísel Podyjského listů. -kk-